

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-471-9-34>

CREDIT RISK MANAGEMENT IN THE PROCESS OF REBUILDING UKRAINE'S ECONOMY

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Необхідність масштабного повоєнного відновлення та реконструкції економіки України, а також активізації інвестиційної діяльності всіх суб'єктів ринку актуалізує питання щодо залучення для фінансування інвестиційних проєктів значних обсягів кредитів комерційних банків і налагодження ефективного управління кредитними ризиками [1, с. 206].

У процесі банківського кредитування інвестиційних проєктів суттєвий вплив на обсяги запозичення коштів може спричинити рівень кредитного ризику, управління яким з метою його мінімізації повинно враховувати показники фінансової стійкості позичальника, ключові технічні та технологічні характеристики проєкту, а також показники його соціально-економічної ефективності [2, с. 147; 3, с. 196].

Головними критеріями, які використовують регулятори в процесі визначення класу боржника за довгостроковими кредитами, є:

- фінансова стійкість позичальника, яка визначається на підставі ґрунтовного вивчення його репутації, аналізу очікуваних результатів, строків реалізації проєкту та повноти і своєчасності погашення позики;
- ключові характеристики проєкту з точки зору забезпеченості обладнанням, технологіями, дозвільною документацією, ресурсами тощо;
- наявність якісної кредитної історії, достатньої за обсягами ліквідної та кваліфіковано оформленої застави, контрактів з партнерами тощо;
- організаційна та управлінська підтримка позичальника в процесі організації фінансування та реалізації інвестиційного проєкту з боку органів влади (наприклад, надання державних гарантій) та партнерів [4, с. 58].

Відповідно до методичних рекомендацій Національного банку України, потенційний обсяг довгострокового інвестиційного кредиту, наданого банком одному позичальнику, безпосередньо залежить від рівня кредитного ризику. Тому і кредитори, і позичальники обов'язково повинні здійснювати розрахунки експозиції під ризиком, коефіцієнта ймовірності дефолту, а також потенційної суми втрат унаслідок дефолту позичальника. Крім того, при розрахунку коефіцієнта ймовірності

дефолту необхідно провести ґрунтовний аналіз фінансового плану проєкту, щоб виявити потенційні ризики, які можуть негативно вплинути на виконання позичальником своїх зобов'язань перед кредитором [5, с. 263].

Головними показниками, які банки використовують у процесі оцінювання ймовірності дефолту позичальника, є встановлені Національним банком України нормативні значення показників фінансової стійкості проєкту, зокрема: інтервальний коефіцієнт покриття боргу, кумулятивні коефіцієнти покриття боргу, а також частка позичкових коштів у загальній сумі фінансування проєкту. Ґрунтуючись на аналізі цих показників, а також враховуючи загальні макроекономічні умови банк приймає остаточне рішення про встановлення певного значення процентної ставки за кредитом, яка відповідним чином також впливає на рівень кредитних ризиків [6, с. 17].

Послідовність процесу оцінювання кредитного ризику може включати такі етапи: визначення ключових подій та головних складових кредитного ризику; суми боргових зобов'язань, спрямованих на реалізацію інвестиційного проєкту; суми потенційних втрат у разі невиконання (неповного виконання) боргових зобов'язань; коефіцієнта ймовірності дефолту; показників фінансової стійкості проєкту, порогових значень ставки кредитування та суми кредиту. При цьому варто мати на увазі, що посилення нормативних вимог регулятора до позичальників і фінансової стійкості проєкту може призвести до підвищення вартості позики, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня кредитного ризику [7, с. 72].

Інвестиційні проєкти, які фінансуються на засадах державно-приватного партнерства, потребують додаткової оцінки ризиків країни, політичних ризиків, інституційного середовища, а також фіскальних ризиків (наприклад, за державними проєктами, концесіями тощо) [1, с. 208; 8, с. 12].

Враховуючи той факт, що процес надання позичальнику довгострокового інвестиційного кредиту, зазвичай, відбувається траншами (з певними часовими інтервалами відповідно до плану реалізації проєкту), залежно від макроекономічної ситуації в країні, повноти і своєчасності обслуговування боржником попередніх траншів, а також орієнтуючись на показники фінансової стійкості проєкту комерційний банк може встановлювати за таким кредитом різні процентні ставки для кожного конкретного траншу, знижуючи їх у міру можливості, що сприятиме зменшенню вартості позичкового капіталу позичальника та поліпшенню управління кредитними ризиками [9, с. 181].

Вдосконалення організації роботи щодо управління кредитними ризиками як з боку кредиторів, так і з боку позичальників у процесі реалізації інвестиційних проєктів, пов'язаних з повоєнним відновленням та реконструкцією економіки України, потребує:

- уточнення методологічних критеріїв для віднесення банківських кредитів до категорії довгострокових та відповідної їхньої оцінки з метою формування резервів під кредитні ризики;

– диференціації інвестиційних проєктів з відбудови та реконструкції економіки, які кредитуються банками, за галузевою приналежністю, тривалістю, функціональною спрямованістю та показниками соціально-економічної ефективності [10, с. 18];

– формування ефективних механізмів розподілу кредитних ризиків у разі здійснення фінансування на засадах державно-приватного партнерства чи в разі використання інших видів спільного інвестування;

– більш якісної оцінки внеску окремих партнерів у фінансування інвестиційного проєкту у вигляді технологій, обладнання тощо за справедливою вартістю (наприклад, на момент початку експлуатації такого активу) [11, с. 79];

– організації дієвого фінансового моніторингу та контролю за реалізацією техніко-економічних і технологічних аспектів інвестиційних проєктів і процесами управління кредитними ризиками кредиторів та позичальників.

Крім того, в нормативних документах Національного банку України необхідно передбачити суттєве розширення переліку галузей економіки і сфер діяльності, для яких інвестиційний банківський кредит, спрямований на будівництво або реконструкцію виробничих і соціальних об'єктів, класифікується як довгостроковий. Важливість такого заходу обумовлена тим, що чітка характеристика виду (групи, класу юридичної особи-боржника тощо) кредиту тісно пов'язана із визначенням вартості необхідного інвесторам капіталу та потенційними обсягами кредитування з боку банків, формуванням банками належних обсягів резервів під кредитні ризики, а також із формуванням загального механізму управління кредитними ризиками не лише з боку кредиторів, а й з боку позичальників.

Література:

1. Тіщенко Є. О. Теоретичні засади використання фінансово-економічних механізмів проєктного фінансування у відбудові України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 6 (86). Т. 2. С. 201–211.

2. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Проєктне фінансування в умовах реалізації “UKRAINE FACILITY PLAN”. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 142–153.

3. Гірченко Т. Д., Тіщенко Є. О. Особливості організації та управління ризиками проєктного фінансування в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 6 (55). С. 192–199.

4. Тіщенко Є. О. Методологічні та методичні засади організації управління ризиками проєктного фінансування. *Банківська справа*. 2019. № 1 (149). С. 47–73.

5. Mishchenko V., Naumenkova S., Ivanov V., Tishchenko I. Special aspects of using hybrid financial tools for project risk management in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15. No. 2. Pp. 257–266.

6. Міщенко В. І. та ін. Санаційний банк – «бідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками: монографія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України, 2011. 119 с.

7. Tishchenko I. Financial Model of Investment Project and Peculiarities of its Use in Project Financing. *European cooperation*. 2019. Vol. 4. No. 44. Pp. 65–78.

8. Науменкова С., Міщенко С., Тіщенко Є. Фінансові інструменти забезпечення від політичних ризиків у проектному фінансуванні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2016. № 1. С. 6–17.

9. Тіщенко Є.О. Інституційні засади відновлення та реконструкції економіки України. *Бізнес-навігатор*. 2024. № 3 (76). С. 179–186.

10. Науменкова С. В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник НБУ*. 2006. № 7. С. 14–21.

11. Naumenkova S., Tishchenko I., Mishchenko S., Mishchenko V., Ivanov V. Assessment and Mitigation of Credit Risks in Project Financing. *Bank Systems*. 2020. Vol. 15. No. 1. Pp. 72–84.